

VÁLASZ

VÁRHEGYI ÉVA OPPONENSI BÍRÁLATÁRA

Megnyugtató volt számomra, hogy opponensem mind az első részt, mind pedig a második részt összegző téziseimet tudományos szempontból bizonyítottnak ítélte, és mindkettőt elfogadta. Opponensem éles szemmel és határozottan azonosította, - és legnagyobb öröömre - hagyta jóvá a disszertáció mindkét része vezérfonalát. Ez a biztos-kező, analitikus identifikáció a szerzőt kellemesen meglepte. Ezért töredelmesen bevallja, a mű írása közben, és azt befejezve sem gondolta, hogy az egyes fejezetekben kifejtett, saját maga által fontosnak gondolt proposíciók, a független olvasó számára is rendre lényegi mondanivalót hordoznak majd.

Várhegyi Éva (a továbbiakban: V. É.) így fogalmaz:

Az első részben a szerző teljesíti, amit vállalt: megfelelő tudományos apparátussal felvértezve sikerült logikai konstrukciókra és statisztikákra alapítva kellő érveléssel alátámasztania a felállított hipotézist (opp. vélemény 3. oldal).

Opponensem bírálataiban - fejezetről-fejezetre haladva - áttekintette az általam fontosnak tartott, újnak, vagy újszerűnek nevezhető tudományos megállapításaimat. A továbbiakban ezekhez a kiemelésekhez fűznék rövid reflexiókat, illetve némi diszkussziót, főleg abban az összefüggésben, hogy a disszertációra benyújtott kötet lezárása óta eltelt közel 3 évben esetleg változott-e a tudományos kutatói álláspontom a főbb proposíciókban a kurrens világgazdasági események függvényében.

Az első fejezetben V. É. által is kiemelésre érdemes állításomat ma is fenntartom: „...amíg a vállalatok számára az árutermelésben jól körülhatárolt a globalizációt kialakító folyamat fő szabályozási kritériuma (a tőke nemzetközi jövedelmezősége egy kitüntetett nemzeti valutában), addig a világgazdasági folyamatok megbízható működtetéséhez és egyensúlyban tartásához nem rendelhető ilyen állandó kritérium együttes.”

Változatlanul úgy ítélem meg, hogy a globalizáció eredményeként az egyik legfontosabb újra termelődő konfliktusforrás nem más, mint a tisztán nemzetiként értelmezett fogyasztási-beruházási igények és a multinacionális vállalatok által közvetített igények közötti eltérés. Ez az igényeltérés a „tisztán” nemzeti érdekek/igények definíciós problematikája miatt ma is változatlan problémaforrást jelent. (Magyarország esetében általában a külföldi befolyás és konkrétan a világgazdasági hatások helyes, „tudományos” megítélése az elmúlt két és fél évtizedben folyamatos feszültség forrása volt).

A második fejezet fő állítását - amelyet V. É. is elfogadott - ma is védhetőnek ítélem, és fenntartom.

E szerint: „...a világgazdaság „rendszerként” nem kezelhető úgy, mint egy különösen nagy, integrált nemzetgazdaság, mert mind a szereplői, mind az intézményei, mind a legfontosabb rendszerfolyamatok eltérnek a nemzeti keretekben értelmezett, és a közgazdaságtant hagyományos eszköztára által vizsgált változatoktól.”

A rendszerelvű elemzés azonban éppen ettől válik változatlanul relevánssá, egyben szükségessé.

A harmadik fejezetből a V.É. által kiemelt állítást szintén fenntartom ma is:

„...a mai pénz- és tőkepiacok esetében még nemzetgazdasági szinten sem az egyensúlyban maradás a jellemző, hanem sokkal inkább az egyensúlykeresés, az egyensúlyhoz való közeledés a jellemző.”

Az elmúlt három év válság-szindrómáinak tanulmányozása nyomán megerősítést kapott az a véleményem, amelyet a disszertációban V.É. is jóváhagyott, hogy tudniillik:

„...a legfőbb piaci szereplők alkalmazkodása tökéletlen és ezen folyamatok külső megítélése és előrejelzése is tökéletlen.”

Mindezek alapján a szabadpiaci doktrína korrekciója–revíziója a mai nemzetközi pénz- és tőkepiaci környezetben is elkerülhetetlen.

A negyedik fejezetben tárgyalt előrejelzési bizonytalanságok - amelyeknek alapvető jellegzetességeit opponensem is megerősítette - az elmúlt 3 évben nem tűntek el, sőt felerősödtek. Egyben tovább fokozódott azon elvárás a közgazdaságtannal szemben általában, és a makro-pénzügyi döntéshozókkal szemben különösen, hogy végre találjanak rá egy olyan gondolkodásra és cselekvési programra, amely visszahozza a tartós konjunktúrát, kiemelten a fejlett világban, és amely jó eséllyel újratерemti az elveszett munkahelyek millióit.

Az ötödik fejezetből (amely a második rész bevezető-elméleti fejezete) V.É. pontosan azt emeli ki, amelyet a megírásakor magam is leginkább kulcsfontosságúnak éreztem:

„...a mai nemzetközi pénzügyi környezetben nincs egységes recept sem a valutaárfolyamok típusai (rezsimjei), sem a tőkemérlegek nyitottsága tekintetében.”

Ez a proposíció, sajnos, meg kell állapítani, nem nevezhető tipikus, pláne egyetemlegesen elfogadott álláspontnak. Megnyugvással vettem tudomásul továbbá, hogy elfogadhatónak tűnt opponensem számára azon kutatási végeredményem is, hogy

„...a tőkepiacok nemzetközi integrációjának előnyei nagyobbak, mint az elzárkózásból származó rövid távú hasznok (elismerve ugyanakkor, hogy a pontos mérésnek komoly bonyodalmai léteznek).”

Ez az integrációt – liberalizációt támogató álláspont lényegében tarthatónak bizonyult az elmúlt 3 válságévet követően is, némi szerencsének köszönhetően is. Főleg azonban az euró-zóna viszonylag sikeresnek nevezhető stabilizációs erőfeszítéseinek következtében maradt meg a bizalom a liberalizáció mellett.

A hatodik fejezetből V.É. elfogadásra alkalmasnak találta azt a kutatási eredményemet, amely szerint

„...a vizsgált négy évtizedben (1970-2010), a fejlett ipari államokban az üzleti ciklusok kilengései jelentősen csökkentek, és ez egyfajta „globalizációs hozadéknak” nevezhető.”

Azt, hogy a legutóbbi, 2008-2012-es még válság éveknek nevezhető időszakban vajon enyhébb lett volna-e a konjunkturális visszaesés kevésbé összefonódott nemzetközi tőkepiacokkal, nos, ezt a kérdést nem vizsgáltam. A sejtésem az, hogy talán igen: enyhébb lett volna. Ám a kritikus kauzalitási kapcsolat mégsem a tőkepiaci integráció és a válság mélysége között keresendő, hanem a válságot elindító amerikai pénzügyi folyamatok és az USA output-csökkenése között.

A szóbanforgó négy évtizedes időszakban egyébként a pénzügyi nyitottság általános esetben a fejlődő országokban is segítette a gazdasági növekedést, ezt az általam dokumentált statisztikák jól bizonyítják.

A hetedik fejezetből, amely a globális pénzügyi aszimmetriák kérdését tárgyalja, opponensem elfogadta azokat az általam felállított feltételeket, melyek a világ gazdaság egészének növekedési potenciálját javíthatnák. Ezek a feltételek mind a mai napig „megítélésem szerint” fennállnak:

„...nagyobb megtakarítások szükségeltetnek az USA-ban; magasabb beruházási szintek a feltörekvő piacokon; jóval magasabb fogyasztási szintek Kínában.”

A bemutatott fogyasztási-megtakarítási-beruházási aszimmetriák iránya/lényege az elmúlt 3 évben nem változott.

A nyolcadik fejezetben bemutatott kísérletemet, amelyben a nemzetközi tőkepiacokat egy információ-áramoltatási hálózatként értelmezem V. É. megfelelő elemzési keretnek találta, amelyben kimutatásra került, hogy a nemzetközi pénzpiacok pusztán információelméleti szempontból nagy veszteséggel dolgoznak. Ennek a rendszerközvetítői hiányosságnak a mértékét csökkenthetné egy, az információáramlási elvekből is kiinduló szabályozás.

A záró megállapításaimat illetően opponensem - ha jól értem- elfogadta azt a tételtemet is, hogy a pénzügyi válság és az azt követő recesszió piaci és kormányzati kudarcok együtteseként értelmezhető, továbbá, hogy e kudarcok ráadásul gyakran ismétlődve követték egymást; vagyis nem igazán tartható azon végletes állásfoglalások egyike sem, amelyek szerint a válság vagy csak és kizárólag piaci kudarcok, vagy csak kormányzati kudarcok eredményeként interpretálható.

Őszinte örömömre szolgált, hogy nem kapott kritikai megjegyzést azon megállapításom sem, mely szerint a világgazdasági válság a magyar makrogazdasági nehézségeknek nem okozója, vagy kiváltója, hanem sokkal inkább az eredendően belső válságfolyamatok felerősítője volt. Ez utóbbi állásfoglalásomban – minimum - az a kevésbé népszerű állítás is benne van, hogy a magyar fiskális és régebbi eredetű nemzetközi versenyképességi problémák egyszerűen gyorsabban felszínre kerültek a külső kényszerek szorítása folytán.

Kellemes meglepetésként ért opponensem azon összefoglaló megállapítása, hogy eredményként ismerte el munkám rendszerszemléleti megközelítését és az interdiszciplinaritást mint olyat. Ezt azért merem kijelenteni, mert gyakran találkoztam olyan véleményekkel - neves kutatók esetében is- akik az interdiszciplinaritást eleve „gyanúsak” ítélik; vagy legalább is szerintük az

ilyenfajta adaptációk végső eredménye „tisztán tudományos mértékkel mérve” nehezebben ítéltető meg.

Hasonlóképpen pozitív visszacsatolásként éltem meg V. É.-nak azt az összegző meglátását is, hogy a bemutatott kutatásaim az oktatás próbájának is ki lettek téve, *amely tény növelheti, sőt, talán az én esetemben növelte is, az okfejtéseim meggyőző erejét.* Az egyetemi oktatás, ahol a kutatás és oktatás még mindig egymást segítők lehetnek, valóban speciális lehetőségeket kínál. Azt gondolom, hogy ami jól oktatható, az egyben jobb tudomány is, illetve az elismerten jó tudomány kötelezően többet és jobban is oktatandó.

Az általam tárgyalt tudományos kérdések társadalmi hasznossága opponensem számára egyértelmű volt. Ám őszintén hozzá kell tegyem, a globális kérdések társadalmi hasznosságának a megítélése sajnos messze nem problémamentes. Ezért sietek leszögezni: a jövőre vonatkozó megállapításaim és problémafelvetéseim, a társadalomtudományokban megszokott kötelező óvatossággal kezelendők.

A disszertációt helyenként fogalmazás és stílusbeli egyenetlenségek valóban jellemzik. Ezt a kritikát készséggel elismerem, a végleges szerkesztés nem volt makulátlan.

Megköszönöm opponensem alapos bíráló munkáját, a dolgozatom tudományos értékeinek lelkiismeretes bemutatását, és kiemelten azt, hogy az értekezés erősségeként jelölte meg a rendszerszemléletet és az interdiszciplinaritást.

Budapest, 2013. február 8.

Magas István,
MTA-doktor jelölt